

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ на годину
6 ф., на по године 3 ф., на
четврт године 1 ф. и 50
новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Л И С Т З А П О Л И Т И К У И Њ И Ж И В Н О С Т .

Претплата плаћа се у пла-
ћеним писмима непосредно
административци „Гласа Цр-
ногорца“ на Цетиње, а може
се и картом уплатити на
пошту у Котор. Допис пи-
љу се уредништву. Руко-
писи се не враћају.

За огласе плаћа се, по
простору који заузима на
петита, 7 новчића од реда
за први пут, а за сваки
даљи пут по 5 новч. За
огласе веће и на дуже
вријеме поупита се.

СЕДМИЧНИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 15 новембра.

Послије говора првијех министара Италије и Инглеске, којима смо се занимали прошле недјеље, долази на ред одговор аустро-угарског монарха Франца Јосифа на поздраве пресједника аустријске и угарске делегације, приликом њиховог примана у бечком царском двору, које су се прошле недјеље састале у Бечу и свој рад отпочеле. При овијем свечанијем приману аустро-угарски владатац у своме одговору означаје међународни положај, што држава заузима, те се сматра као престолном бесједом у односима спољне политике. Цар Франц Јосиф између осталог рекао је: „Могу са задовољством изјавити, да стојимо са свима силама у са свим пријатељским односима. У потпуном споразуму с нашим савезницима, видим ја у одржању мира најсигурније јемство за срећу и напредак народа. Моја влада ту сврху не губи из вида, и долазе нам од свих кабинета увјеравања, да и они теже, да одрже мир. Истина, да нас то још није одвело до тога, да се уклоне опасности политичког положаја Јевропе и да се заустави опште оружавање; али пошто се потреба мира тако показује, да је општа и једнодушна, то имамо наде, да није искључено, да ће се иста сврха већ једном и постићи.“ А једноме од делегата одма послје овог отпоздрава рекао је: „Увјеравања о одржавању мира треба примити с највећом пажњом. При свега пста почивају на очекивање и само је у највећој мјери желити, да се испуне.“ Оиће се примјетило, да је овај говор доста суморан и песимистичан, нарочито према царвијем говорима пошљеднијех година, и према скорашњијем изјавама пресједника квинвалског и сентцемског кабинета. Особито је пало у очи, што није споменути ни скорообновљени тројни савез, ни бугарско питање.

„Н. С. Преса“ вели, да овај говор Тесарев покрива „сјенка кронштатскијех догађаја“, и „Н. Времја“ наводи, да је овдје врло умјесно употребљена ова појетска метафора, којом се признаје категорички факт, који може бити помрачава расположење духа некијех бечкијех политичкијех кругова, но који је веома радостан са гледишта осигурања јевропског мира. „Мишло-љето расијало је много пада, разбуђе-нијех у Бечу обновљењем тројног савеза и учашћем, које је у њему узела Инглеска. Узрок разочарања не треба узимати само дочек француске флоте у Кронштату. Има још другијех узрока, међу којима не мало важну улогу игра неповјерење у прилике, у којима се Берлин налази, и које зависе од некијех својства личнога карактера Цара Вилхелма II. Ништа мање, не може нико спорити, да су: позив Француске ескадре у Портсмут, министарска промјена у Цариграду и признање права рускијем бродовима доброволне флоте, да слободно могу пролазити кроз турске тјеснаце, те састанак руског министра иностраних дјела са Маркизом Ди-Рудинијом и Краљем Умбертом — били непосредна шљедства кронштатскијех догађаја“. За то се петроградски лист и радује, што је честити Монарх аустро-угарски прећутао и обновљење тројног савеза и бугарско питање, чим је показао, да схваћа међународни положај јевропски боље од цоклопка тројног савеза;

па завршује тумачећи песимизам Царева говора потребом, да добије од делегација одобрење новог војеног кредита; али је то унутрашња ствар хабзбуршке монархије, а са гледишта међународног важно је то, што се „Н. С. Преса“ говор Тесарев показао покривен „сјенком кронштатскијех догађаја“.

Као што нам је дошло у потоњем броју брзојав, гроф Калиоки се заузимао у истијем делегацијама, да рашчлара онај сумор што је потекао из Царева говора. Монархија се налази у повољном стању односно паде у мир. Министру није познато ниједно политичко питање, што би непосредно могло дати повода бојазни, да би се могла прекинути дуга епоха мира, коју уживамо. Аустро-Угарска је са свима државама у са свим пријатељским односима. Аутентична мјеродавна увјеравања доказују, да ниједној страни није ни из далека на уму, да навали на којега сусједа. За то нема никакве опасности ни за јевропски мир уопће, ни за Аустро-Угарску наносе. Истина је, да све државе неуморно настављају оружавање, али се већ показало, да су савези Аустро-Угарске кадри били да кроз толико година сачувају мир, те ће савез централнијех држава и у будуће бити у стању да мир сачува.

При обновљењу тројног савеза није било никаквијех „стварнијех“ промјена; а са Њемачком Аустро-Угарска стоји у „непромијењеном“ односу; дочим гроф Калиоки не спомиње овдје Италију; признаје да су неки догађаји у пошљедње вријеме узнемирили јавно миљење, и ту спомиње пут Цара Вилхелма у Инглеску и дочек француске флоте у Кронштату, али се ова догађаја морају сматрати као пошљедница већ постојећијех односа, и Цара не шнаху опакно дочекати у Инглеској, да нијесу унапријед били увјерени о његовом мирољубљу, а кронштатски догађај није Бог зна како измијенио јевропски положај. Прелази на источну политику, хвали Румунску а Србији чита лекцију, дочим јој износи за узор Бугарску, особито бугарски унутрашњи развитак; питање о признању бугарског Кијаза није напредовало, јер би било опасно потицати га; што се тиче нереда у Старој Србији они су локалне нарави и Пор-та се постарала да им стапе на пут; најпослије изјављује говорник да је влада узела на знање руско-турски споразум односно Дарданела ушљед турске окружности, у којој је шложен сачувај и значај тог споразума.

Послије грофа Калиокија говорио је гроф Апоњи, који одма вели да је министар признао својим говором озбиљност ситуације, која се види и из престолног говора; не може се рећи да кронштатска посјета није ништа промијенила, јер је одма дошло на дпешни ред дарданелско питање, које није тако невпно, те се у велике жали на тај споразум. Делегат Чарпатоњи даје важност овоме споразуму, јер ће рат започети са Балкана, и пита за посјету Гирсову у Италију, која је имала сврху, да Италију извуче из тројног савеза. Калиоки га је одма умирио, тврдећи да је са свијем задовољан са пошљедницама тога састанка.

Све се ово претресало у угарској делегацији. У аустријској пак министар је исте изјаве дао; сувише казао је да су односи аустро-угарски са Турском добри хвала мудрости Султановој. Аустро-Угарска жели да уздржи

постојеће стање на Балкану, премда јој се пошље непрекидно полазак на Солун. Ми се непрекидно боримо противу тога подмећања, те ја овдје још једном изјављујем, да аустро-угарска држава није никад имала намјере, да противи своју садашњу властну сферу на Балкану, јер би било врло опасно код тихих народа ред уводити. Босна и Херцеговина увела се у сферу власти аустро-угарске, јер су све државе на берлинском конгресу признале потребу талежа аустро-угарској јужној граници. Аустро-Угарској неће већ пасти у ум, да приписи још другијех жртава грви и новца у освајању земаља на Балкану, или у самом продирању д-Солуна“. Тако се од прилике изразило аустро-угарски министар спољнихјех послова, чији је говор најбољи утисак чулино на делегације.

Никакво ипак поуздање у мир влада у Бечу видимо из шљеднег догађаја: један бечки лист донесе, да је Тесар Франц Јосиф рекао једном пољском истушнику, да је међународни положај врло озбиљан. То је проузроковало такву панику на бечкој берзи, да су цијене најсолиднијех карата ујасног сталеле падати.

Тај немилли догађај владу је потакао, да ону вијест одма дementира најјерничније, те је тако ишчезла она страја од опћег краха, што је била у финансијском свијету завладала.

Док се овако у Јевропи о миру ради, у јужној Америци пријети грађански рат. Још се у чилској републици није повратио и утврдио ред, а у Бразилу, као што нам је скоро брзојав дошло, распуштен је конгрес и проглашена диктатура. У колико се може судити по противурјечнијем вијестима што одонуда стижу, у Бразилу се поновила иста ствар, што је чилску републику дошла толико жртава у крви и новцу. Као што је био дошао у сукоб покојни Балсамеда са конгресом у Чилској републици, тако се сукобио са конгресом Деодоро-да-Фонсека у бразилској. Сада је Фонсека распуштио конгрес, те је издао прокламацију, којом се обвезује, да ће сазвати нови конгрес, и увјерава о својој оданости основнијем законима државнијем.

Овај поступак президента Фонсеке одма је побудио опће подозрење. Опозициона већина конгреса поставила је контра-диктатора у особи сенатора Салданха-да-Гама, који би могао обшовити у Бразилу монархију, јер је познат као пријатељ прогнатога прије двије године Цара Дон Педра, који је оставио у Бразилу лијепо име. Вели се, да су и читаве неке провинције за његов повратак.

Познато је како је прије двије године овај племенити Цар-философ оставио престо, тек му је било саопштено, да је проглашена република — без икаквог протеста и отпора, само да не пзавоје грађански рат. Али је сада изјавио једном сараднику једног париског листа, ако га народ опет позове на престо, да ће своје пошљедње дане посветити његовој срећи; а заљ би била највпша награда увјерење, да ће његове кости починути у родној земљи.

По најновијем вијестима устанак је већ почео противу владе, која се чврето осјећа у Рио-де-Жанијеру, пошто је уз њу већина војске. Но су све вијести, што долазе у Јевропу, непоуздане. Доста се споменути вијести у чилском грађанском рату: кад су ове стављале у изглед побједу Бал-

маседе, овај је већ у бјегству спасење тражио. То толико знамо, да је у Бразилу наступило изванредно, мутно стање, и да је онамо на прагу грађански рат.

Осим тога врло су занети односи између чилске републике и Сједињенијех американкијех држава. У Валпарајзу су били избјигнени неки мрнари с једног американеког брода, гдје се је американки посланик већ био замјерно отворено заштићавајући Балмаседу, те се сумња, да и сада ради о завјери противу чилске републике. Изгледа да ће овај инцидент мирно проћи, удаљењем американеког посланика и задовољитином, коју ће чилска влада дати Сједињенијем Државама за избјегене мрнаре.

ПРЕГЛЕД ЛИСТОВА.

Београдски „Одјек“ доноси ово саопштење:

У једном цариградском допису у „Пестер Лојду“ говори се о исељавању Срба мухамедоваца из Босне, па се изражава сумња, да ту морају бити умјешани прети каквог српског одбора и да се тиме хоће да пољуља вјера Јевропе у аустријску окупацију, а може бити и да се створи повод за интервенцију. Цариградски дописник пеншанског листа тврди, да порта потпуно далеко стоји од тог покрета, из кога њој само неприлике проистичу, и да се мора одбацити и мишљење, да српска влада пружа помоћ.

Далеко би нас одвело, кад би хтјели расправљати тачност свих нагађања „Пестер Лојдовога“ цариградског дописника. Но што се нарочито тиче тобожњег српског одбора, чији би прети били умјешани у покрет исељавања босанских мухамедоваца, то мирне савјести можемо означити као гатку, која је поникла у живој фантазији дотичног дописника. Исељавање мухамедовских Срба из Босне, којим се увлачењу туђинских елемената пут утире и отуђивање историског српског земљишта олакшава, у опште се у Србији сажаљева и ко ма које узме у обзир држање штампе и јавног мишљења српског о овој ствари, не може ни за часак посумњати о томе, да су у Србији далеко од тога, да то исељавање из Босне одобравају или подстрекавају. Баш обротно, сви политички и национални кругови потпуно се слажу у искреној жељи, да српски народ у Босни остане на свом мјесту и да чува земљиште своје отаџбине и под промијењеним околностима.

Ми смо, дакле, из наведених разлога у врло пријатном положају, да исељавање из Босне у истој мјери, па и много јаче, осуђујемо него сам „Пестер Лојд“, а из тог следује, да су сва подметања реченог листа, у колико се односе на Србију потпуно неоснована. Допуштамо радо да је исељавање босанских мухамедоваца неприлика за Порту, прије свега што јој натурује материјалне жртве, а даље већ и због чудноватости те појаве, што се следећени Мухамедове вјере осјећају приморани да напуштају земљу, којој законити господар и данас још, државоправно и на основу јевропских трактата, није нико други него Султан, врховни чувар мухамедовске вјере.

Ми се потпуно прикључујемо жељи и нади, да покрет исељавања неће тражити даљих жртава, а одбајајући најодлучније неосноване предоставке „Пестер Лојдове“ и његовог цариградског дописника, можемо поново тврдити, да ћемо ми са задовољством поздравити, ако се са свих заинтересованих страна исто тако искрено поради на томе, као што ми чинимо, да урођени народ издржи на земљишту, које му је свети аманет његових предака.

ПОВОДОМ „ПЕСМЕ О ГЛАДИ.“

„Н. Времја“ доноси из Москве од 29 октобра шљедњи допис:

Тек што сам се вратио из границе. Њемци се радују нашој „глади“, надајући се добријема за њих пошљедницама, не обзирући се на пошљеднице, што ће они

трпјети ушледе забране изважања жита из Русије.

Каква је то глад? Сверуска! — не, само у 12 од 99 губернијах, што састављају нашу велику отаџбину. Истина пострадао је од перодице врло плодноска страна, а ипак то је тек осми дио руске царевине. Ипак кад би се тврдило да је то ствар непозната било би глупо и безбожно, по с друге стране, у западној и источној Прусији, одједна сам дошао, и гдје сам се изблизу упознао са хљебним питањем, неродница ржи и кртоле је опћа, а у овим предјелима само раж раја, а како се црним крухом рани сва војска немачка и сви радници, то није даје, да сва немачка сада једе туђи купљени хљеб, на који плаћа још и царину!

Истина, између наше и њихове нероднице има неке разлике на корист њихову; у њих је немачки хљеб дошло од великих дажда у врлиме жетве, те су житија погинула; а у нас од велике прилике, која је све сажегла, те није дала ни сламе, ушледе чега гине стока, која се и продаје за ништа, а у осталом су сви шанси на нашој страни. У нас по Русије сије раж и на три четвртине простора обилно је родила, и не обзирјући се на жито што лежи по магацима трговачкијема и по житницама посједничкијем још од прошле године, и по селиштима гладујућег Елца, гдје га је нагомилала спекулација, која чека да се цијене повисе; има жита на милијарде пуда и на Кавказу, и у вјечноморном Туркестану, и у јужној Русији, и у Тоболској губернији, одкле се може ласно препослати у јужне губерније; има жита и по западнијем нашијем покрајинама, који је изведен спекулантима за границу да ушледе слабијих комуникационих средстава по унутрашњости, подигну цијену на, а ипак ваља је преостало колико треба унутра.

А у Немачкој на граници се плаћа 50 мар. царина на толенату, што долази 41 кап. на пуд. Дале у нас је влада дала на десетке милиона за сјемења, даје на милион земљишта вима у помоћ пострадалијема мјестима а народ опет са своје стране сипије са својима пожртвовањима: дочим у Немачкој народ не даје ни гроша, и о оскудици хљеба ћути се, као да је и нема, а влада, осим војенијех радња (већином на нашој граници), не само да не даје никакве помоћи, но и не мисли да би и само за ову годину, велику царину. Осим тога неродница кртоле је велика, а кртола код већином Немачка замјењује крух, ипак се не чује с њихове стране жалба ни јука, и ако се ко жали, то су трговци, ушледе велике царине, што је немачка влада наметнула, и ушледе забране извоза жита, што је наша влада издала.

Отуда слиједи, понављам, да би било грешно и бестидно рећи, да код нас влада добростане свуда, али је с друге стране грешно и бестидно тврдити, да влада опћа глад. По паша глад долази само од оскудице жељезница и од безбожног подизања цијена на жито, као и од рђаве управе пекијех земстава. Ако то не видимо и перазумијемо, да се то може исправити, значи, или да нећемо видјети, или да неможемо разумјети од неке расијаности.

А знате ли, у чему се састоји велика разлика на нашу штету између стања ствари у Немачкој и код нас, успркос тога, што су прилике безусловно боље на нашој страни? У томе што у Немачкој снажи образовани у тежијем часовима угуцјује жалбе необразоване масе; а ми у таквијем часовима подижемо жалбе. Чудновате су ове жалбе. „Глад, све пропада, нема хљеба, нема зараде, сељаци нију и нехоће работати, жељезнице не могу одољети, жито гније на десетке милиона пуда, једном ријечи, конач нама и Русији!“ Све је то слично оној удовици, која је заклала од глади троје дјеце, па се сама објесила. И та удовица иста то је учинила у пет губернијах. Ја сам бар читла ту измишљотину из пет губернија истијем ријечима описану, али ја сам био у трима од тих губернија, и нијесам ништа чуо о томе. Сам народ мирније подноси невољу, него ли интелегенција, која је готова Бог зна што измислити.

Ово није познати сарадник „Н. Времена“ Евгеније Лвов, по нама се чини, да није навео прави узрок толиког запомагања руске журналистике у овим мучнијем тренуцима. Руском народу мора бити неопходна неродница и оскудица хљеба. У Русији уријетко долазе овакве године. То је прво. Друго, руски народ је искрен а милостив. Русу не може срце подијети, да он ужива а да до њега други страда: па не обзирјући се ни десно ни лијево искрено даје одушке томе своме осјећању, позивље у помоћ потребнијема, сам хитајући у помоћ.

А то је добро дошло чиница и другијем непријатељима рускијема да прикажу ако ће и за час богату савиу Русију, од које стрепе, изнемогу од глади!

Ради бољег схваћања горњег чланка, доносимо пиједели уломак из „Свјета“:

Позорје гладне године дружије изгледа, кад погледамо од Сибирске и Саратовске губерније на југ Русије. По линији влади-кавказке жељезнице од Курскског Ростова, буквално све су станије заваљене житом, од кога само мали дио лежи под покривом, а све остало под отвореним небом. Благодарећи сухоме времену, жито до сада још не гније; но кад почну жетве, ствар ће узети трагички обрт, јер владиновостска жељезница једва да изведе до прољећа жито, што туда лежи. Самоземскога жита на станицама од Армавира до Тихорејско (на растојању од 110 вјста) скупило се већ 4,000 вагона; а што је тине приватног, као што смо већ рекли, то су све станије буквално препуњене и због тога већ од мјесец дана не примљују ни нових товарна. Како ће и када бити са сјеверног Кавказа огромне количине жита, што су се тамо накупиле, хвала обилном роду овогодишњем? Тешко је и жалосно признати, да је на једном мјесту толико изобиље жита, дочим на другоме народ гладује.

Потешкоћа преноса жита зависи од оскудице вагона и паровоза, од оскудице побочнијех путова, и од изиспособности другијех путова (козловско-воронешко-ростовског и курско-харково-азовског), који не могу примити више од 180 вагона. Воронежска жељезница, обзиром на нагомилано жито на станицама од Ростова до Чертова, може више примати само 20 вагона; а што се тиче курско-харково-азовске, то она не може више примати, јер је московско-курскска жељезница зузета товарима жита са другијех страна.

А петроградска „Недјеља“ пише:

Узета је још једна одлуча, крупна мјера да се предупреди тепике последице нероднице. Највишим указом од 16 октобра наређено је забранити извоз за границу сваког, осим шенице, жита и кртоле, а тако муке, крупне, тијеста (паште), и печеног хљеба. Ова се забрана изврљује одма. Само је дозвољено, да се доврши започето укрцавање бродова, и превозити већ укрчане по жељезницама товари. Тако се сада неће бити оне журбе изложена и злоупотребљена, што је било кад се забранио извоз ражи, ушледе данога рока трговцима.

Изапредије прилике тражу изапредије мјере, и треба да ове последице не касне. Ова нова мјера одлучија је од прве забране извоза жита. По податцима потонијех година у опћој маси извоза жита, шеница се извозила 40% у количини и више од 50% у цијени, раж 20%, а остала жита 40% у количини а 30% у цијени. Тако се сада забрањује извоз плода, који се обично извози два пут више, него раж. Сада остаје шеница једино извозно жито, но могуће је да ће се и њен извоз ограничити.

ПАТРИЈАРХ НЕОФИТ.

Као што смо већ били од „Кор. Бира“ брзојевом извјештени, на мјесто блаженопочившег вселенског патријарха Дијонисија, био је изабран Неофит, Архиепископ Никопољски.

Нови вселенски Патријарх је родом из Македоније и сада му је 60 година. За руско-турског рата био је митрополит у Шовдјаву, а затијем у Дренопољу и Никопољу.

Како читамо у биоградскијем листовима, босанско-херцеговачки изасланик за бирање новог Патријарха г. Хади-Ристо Дамјановић, угледни сарајевски грађанин, на повратку из Цариграда преко Београда, хвалио је новоизбраног Патријарха као великог поборника светог Православаја и потпуно независног јерарха, који ће без сваког обзира само интересе православне цркве мунки бранити и чувати.

Бирање патријарха бива овако: На основу старинског правила, свети синод, по што се договори са члановима мјешовитог вијећа, приступи прво избору патријарховог замјеника. За замјеника се избере обично један од митрополита који се налазе у Цариграду. То се саопшти порти, после чега изиде султанов указ који одобри тај избор и нареди да се приступи бирању патријарха. Тада свети синод пошље позив свима митрополитима константинопољске цркве, да у року од 41 дан пошљу у Цариград запечаћена писма с именом кандидата својих. Осим тога позову се намјесници из 28 области да пошљу у Цариград световне преставнике на дан бирања. Чланови синода и митрополити који су у престоници пошљу такође, на пет дана прије општега сабора, запечаћена писма с именима својих кандидата.

На пет дана пред истек рока од 41 дан, патријархов замјеник одреди дан избора и позове на њ 85 до 90 особа. Међу позванима су: велики дотет (канцелар патријаршије), два друга виша патријаршијска чиновника, три султанова виша чиновника православне вјере, два цуконика и три нижа грађанска чиновника,

гувернер острва Самоса или његов представник, четири најчувенија научењака, пет одабраних трговаца, један банкар, десет најавнијих еснафских старешина и по два преставника цариградских парохијских цркава.

Општи сабор, на ком предједава патријархов замјеник, прегледа пуномоћства чланова и, при затвореним вратима, приступа отварању запечаћених писма с именима кандидата. Световни чланови сабора могу од своје стране предлагати и такве кандидате чија имена нијесу у запечаћеним писмима; али је онда потребно да за таквога кандидата гласа барем једна трећина свих духовних чланова саборских. Кад се начини списак кандидата, свети синод и вијеће шаљу га Порти, која је дужна вратити га за 24 сахата са својим измјенама, ако какве учини. После тога у дан, који одреди патријархов замјеник, општи сабор избере тајним гласањем три кандидата између оних, које је влада примила. За тим духовни чиновци саборски оду у патријаршијску цркву, гдје у присуству свих световних чланова, призивају Светога Духа и на ново изберу тајним гласањем једнога од она три кандидата за патријарха. После избора отијева се свечано: „Тебе Бога хвалим.“ Ако се деси једнак број гласова, онда одлучује она страна на којој гласа замјеник патријархов.

Порти се пошље писмен извјештај о резултату избора, после чега изиде султанов указ, којим се одреди дан кад ће патријарх бити свечано примљен у султановом дворцу. Нови патријарх оде одмах порти, а отуда у патријаршијски двор, гдје свечано заузме пријесто патријархов.

КОНГРЕС МИРА.

(Из „Дневног листа“.)

30 октобра конгрес мира отпочео је своје сједнице у Риму, у савјетничкој сали у Капитолу. Скоро сви они, који су судјевали на конференцијама за арбитраж и за мир и које су као нека врста савјетовања за рад на конгресу мира, судјелују на сједницама конгреса. Осим њих било је и преставништво женског друштва у Лондону, а осим тога биле су разне делегације мушких и женских друштава за мир, делегације мавсонских ложа, патриотских и религиозних.

На првој сједници поздравео је један савјетник града Рима, у име италијанске престонице, конгресете, као заступне апостоле мира; па је Руђеро Бонги, председник конгреса, држао дугачак говор, у коме је хвалио п уздицао последице мира и арбитража. Конгресете су га при завршетку говора топло поздравиле. Послеје Бонгија говорили су још други и сви су ударили гласом на то, да је потребан арбитраж.

У четвртак, 31 октобра, конгрес је озбиљно отпочео свој рад у изложбеном здању под предјејдничством г. Р. Бонгија, који је јавио да је именовао ових двајест потпредједника, који ће га редом асистирати да управља сједницама: Маркиза Карла Аријери ди Состено, предједника одбора за арбитраж и мир у Флоренцији — Фридриха Бајера, посланика и предједника друштва за мир у Данској — В. Дербија, преставника друштва „Peace Societu“ у Лондону — Р. В. Хеварда, пастора и преставника „American Peace Society“ у Лондону — Анбела Мацоленија, адвоката, преставника многих италијанских удружења за мир — Ернст Теодор Монета ibidem — Фридрих Паси, француски сенатор, предједник савеза француских друштава за мир — Прат Хелгзон предједник друштва „International Peace and arbitration Association“ из Лондона — Прижу Емануел Рустоме преставник римског удружења за мир — Л. О. Смит преставник шкотског „Ligue de l'Arbitrage et de la Paix“ — бароница Берта Сутнер, преставник бечког друштва за мир — Високонт Созанос де Торес, преставник друштва „Liga Internacional de la Paz y Fraternidad“ у Барселони.

За секретаре именована су ова господа: Арно (Швајцарска) — Бернардо (Француска) — Дизоме (Швајцарска) — Фачели (Рим) — Гелна (Турин) — Ла Фонтен (Белгија) — Лалане (Швајцарска) — Мафи (Милан) — Парето (Флоренција) — Савчић (Румунија) — Тезо (Рим) — Атанасије Вучковић (Србија).

Предједник је за ту сједницу позвао да сједне за предједничким столом сенатора Пасија и Бароницу Сутнер. За тим је Алберт Штурге предложио да конгрес пошље поздраве владама, и конгрес већном одобри предлог.

Послије тога читана многобројна писма и телеграми, а уз то и једно писмо министра Никотере, који се извињавао да због званичних послова не може да присуствује сједницама; осим тога и неколико писма од чланова српске народне скупштине и румунског парламента, који се извињавају што нијесу дошли и желе конгрестистима успијешан рад.

Послије неких мањих и незнатних протеста и говора прође се на дневни ред.

На првом је мјесту решавање предлога односно едукативне реформе у школама, али пошто није присутан извјештај прелази се на другу тачку. Добио је ријеч капетан Сикарди, преставник ломбардијског јединства за мир, који развије своју тему, тј. мир и разоружање констидирано у односу према економским и социјалним питањима. Он предложи ову резолуцију:

„Конгрес, увиђајући да ратови имају за своје последице мржњу и тежњу за осветом, која доноси нове ратове; Консидирајући да прећерана оружјања — доведе становништво до сиромаштине и да су опасност, која изазива, природном реакцијом, другу и већу опасност од стране сусједа; тако да из дана у дан рат постаје све неизбјежнији; Увјерен, да је најпрактичније и најјаче средство да се избјегне рат, да се покрену народи да траже разоружање: Одлучује да позове сва друштва мира да отпочну и истом живо настану, у свима земљама популарну агитацију да постигну:

Прво: разоружање; на другом мјесту, да се углаве стални уговори о арбитражу са резервама, у опште претпостављеним, за све оно што се тиче самосталности народа.“

Паси се изразио да је сувинне опширан овај Сикардијев програм и позвао га је да га смањи тако, како би се могао добити практичан резултат. Остали босједници у главном су одобрили предлог.

На сједници која је истога дана после подне држата, итал. посланик Мацолени подио је приједлог, којим се препоручује удружењима мира да равнају сукобе, који се дешавају између разнородних грађана једне вароши. Професор Виктор Карена предлаже, да удружења за мир спреме политичке покрете, да се у разне парламенте пошљу такви посланици, који ће настојавати да се стални кадар замијени народном војском. За тим је било многобројних предлога и говора. Француски посланик Гелар гласа да све државе треба да се сложе, да се конституише интернационални арбитраж.

Мас Ермзби Прест, предједница филантеског друштва „Universal Peace“ говорила је на јанглеском језику о миру. У засједање се унесе застава удружења. Било је и других говора до закључка сједнице.

У сједници од 31 пр. м. осим наведеног у предходећем ставу претресан је Сикардијев предлог и он је одложен, али је претресана тема о педагошким реформама и у главном настојавало се, да се у школама шире начела мира. Сви су говорници у главном слагали се у томе, да Вејсо је могао одбор, да помогне наставнике, да са својих катедара шире те идеје. Назад је устао бароница Сутнер и прочитала телеграм о одушевљеном пристукању свију бечких учитеља и учитељица.

У петак 1 ов. м. прије подне била је сједница. После поздрава и неких говора обичне важности, Лорини, италијански делегат пита зашто није међу предлозима и његова једна измена на Сикардијев предлог, којом он тражи да не буде ни оружјање народне војске. Хофман је одговорио Сикардију, да прије но што се укине стални кадар, треба уклонити све неморалне страсти; треба да свијет постане бољи; треба да се васпитају срца толерантности и љубави према човјечанству; „треба да се уништи тако звани веризам, који вријећа свакодневно наше матере, наше жене, на чијем крилу — као што је казао Мацини — стоје пуноци будуће образованости.“ Предложи измену у овом смислу.

Др. Клерк је противан трећој, четвртој и петог резолуцији Сикардијевог предлога. Треба репативати о ономе што може имати практичних последица; треба — вели — да се позову све образоване владе да се сложе у томе, како да се изврши потпуно разоружање.

Систерсон Курвен је казао: Залуду је говорити о разоружању докле, докле не буде постигнута цијел, којој теже сви љубитељи мира, а то је слога између свију народа и потпуна организација арбитража.

Капер се слаже с Клерком, а за тим се пређе на гласање Сикардијевих резолуција и дотичних измјена и допуна. Резолуције су ове: Конгрес решава: 1-во Да позове сва друштва за мир, раденичка удружења и све пријатеље мира, да покрену по свима земљама популарну агитацију у цијељи да се постигне: 2-о Замјена народне војске у мјесто сталнога кадра; 3-е Закључене уговора о сталном арбитражу између народа, по узајамном гаранцијом аутономије уговарајућих страна, или уставношће једног интернационалног арбитражног суда; 4-о Правичније дјелење богатства радом стеченог и, као последица, установа слободне размијене (трговине) између народа свјетовно укидање свију царинских граница: 5-о Дезиниција постојећу арбитражу свију сукоба како међу раденицима разних народности, тако и међу газдама и раденицима. 6-о Бирање за чланове из свију парламената као сталног преставништва за реформе које буде конгрес одлучио да се учине. — Одбор: капетан Ф. Сикарди — Е. Арно — Ф. Бернардо — Илија Декомен — В. Парето.

Прва је резолуција изгласана, друга

одбијена, трећа једнодушно изгласана, четврта је остављена за сада.

На завршетку чиган је краљев и краљичин одговор конгресу, на његов поздрав.

У петак 1. о. м. после подне отпочела је сједница у 2 часа. Предсједник је прочитао листу почасних подпресједника којих је свега 48 и то: 3 Белгијанца, 5 Аустријанаца, 4 Американца, 1 Данац, 21 Инглез, 5 Њемаца, 4 Француза, 2 Шведца, 1 Новежич, 2 Шпанца.

Клерк вели да конгрес не треба да претреса трговачка и социјална питања. Бернард вели да треба и о томе говорити, јер, вели, сви смо у томе сложни, изузимајући неколико представника друштава. Предлог њихов овај је: „Конгрес изражава жељу, да парламенти и владе учине све, што до њих стоји, да 1. Установе правилнију подјелу производа рада; 2. Укину царинске границе између народа; 3. Ријеше с арбитражом сви социјални сукоби како међу радницима, тако и међу овцима и газдама.“

Међу тим пријемло се на гласање двију последица алинеја Сикардијевог предлога. Примљене су. За тим се је гласано о Клерк Бернардотовој измјени и допуни, која је одушевљено примљена.

Декомен подноси и тумачи свој предлог о трећој теми која гласи: „Конгрес одлучује да се у Берни установи једна стална интернационална канцеларија за мир. Један одбор од 5 чланова, изабрат у конгресу, биће одређен да изврши организацију. Национални упасотвориће се одмах да се покрију трошкови и за рад ове канцеларије. Канцеларија ће помагати локалном одбору за организацију будућих конгреса.“

Дирба Ивене, као преставник једног старог друштва за мир, вели да све што је до сада на конгресу одлучено, нијесу нове ствари.

Лорини је за тим поднио ову измјену и допуну: „Централна стална канцеларија конформираће све одлуке конгреса са овим пређе донесеним.“

Ерно и Вајер потпомажу Декоменов предлог, а последици Лоринијеву измјену и допуну. Изгласала се са великом већином трећа тема Декоменовог предлога. Паси мисли да је Лоринијева измјена и допуна неповјерљива, према одбору, а Лорини на то жеље да повуче, али Бонга не даје се услед тога породу спорачкање између њих двојице, коме учини крај Бернард, велићи: „Ако ствари овако пођу и даље, онда треба поставити арбитражни сто између Лоринија и конгреса.“ То изазове општи смијех и с тим се сврши сједница.

КРИТИЧНИ ПОЛОЖАЈ СЛОВЕНАЦА.

Сплетски „Narod“ пише:

На праведне тужбе словенских заступника, да се потишче словенски елеменат, да се неотварају узирок молбама и тужбама словенске школе у Корупкој, Горици, Трсту и т. д. — одговорио је г. Гаутиш одричући право Словенцима у тим питањима, нагласив да је немачки језик вуждан томе становништву ради циљева културних и народно-економских.

Сама та изјава бачена у лице свим словенским заступницима, довољна је била, да проузрочи буру негодовања. Али тек начин, којим је говорио г. министар, сачињава изазив или боље увреду и ироничан смијех на све наше народне борбе за народну екзистенцију и одржање језика народнога.

Гаутишова изјава — бачена је бомба уред словенскога народа, која је бомба разпрснула све наде, које су ови имали, да ће се прослједити путем зацјељивања рана, које су проузрочала пређашња не праведна владавине. Такове изјаве није још нико могао очекивати.

Угледан члан министарства нечувеним начином исмијава народне „аспирације“ Словенаца, кад се ови на уста заст. Кљуна туже, да се непоштују темељни закони, да се Славенима немјери једнаком мјером. Тужба, коју је подигао Кљуна, није се тикала државноправних и политичких питања, које хоће да избегава садање царевинско вијеће, она се је кретала око неких народних нужа, које се тичу народних школа, а удовољење тих нужа, не вријеђа право другог народа. Па ипак је министар Гаутиш бацио рукавицу у лице Словенцима.

Свим Словенцима он члан владе, „носиоц“ политике „мира“, навијестио је рат, распалио народне страсти, повриједио понос, из мира створио рат, прекршио оно обећање, које је влада хтјела чути од заступника.

Он је сувише очито исказао интенције владе, која је обећала мир, а шаље у парламентарни бој министра, одавна омражена код Словена, допушта му да вријеђа у најтање осјећаје народне заступнике, да извргава руглу овог представништва, које је учинило влади толико услуга, које је вјерно и одано служило овом систему, те и сада стајао влади на

услугу за изведење новог програма у мирним задатцима.

Господин министар својим је говором увриједио своје досадање помагаче, а развеселио до слатка смијеха господу од ње вице, који нијесу могли доста да одобравају опште нападаје министрове.

Оваки поступак могао је да изазове силну реакцију. Па како је говор Гаутиша учинио силни утисак, те био сматран догађајем, очекивао се је и исто такав одговор. Против Гаутиша јавили су се Чеси и Словенци да по заслуги одговоре ономе, који их је изазвао. Као главни говорник ступио је пред кућу један од најумјеренијих Словенаца, професор бечке акад. гимназије г. Шукље, муж, који је био код куће сматран више владиним, него влада сама, муж, који је имао прилике да искаже непрочејивих услуга сугласу грофа Таеа. Тиме хтјело се је показати влади, како мисли о поступку Гаутишовом најумјеренији Словенац, е да се некаде прилике влади пребацити Словенцима префераност. Па када је тај умјерени Словенац тако радикално очитао читаву Гаутишу, види се како тек мора да мисли радикални елементи међ Словенцима. Шукље ступио је пред кућу као бранитељ и тужилац. Бранио је свој народ од нападаја са владине столице, а тужило је, осудио је, општим, убојитим ријечима поступак против Славена. Укратко је истакао цијели низ неправда, које нам се чине, а у исто вријеме пребацио влади незахвалност према онима, који су јој једаред служили поштено и вјерно, а да их данас влада као измозденог лимуна баца на смијех љевце. Говор заст. Шукљеа био је општар, а напорен већим дијелом на особу самога Гаутиша, за кога веде новине да је био за тога говора о крајности узрујан и да је хтио с мјеста одговорити Шукљеу, али да му неодолео другови.

Славени су бурно одобравали Шукљеу, а прискокише сви да му честитају. А кад најпослије дође да честита Шукљеу и већина Пољака, настаде права бура одобравања и ту се донекле у малом истакла солидарност Славена кад им пријети погубел. Ми видимо да и Пољаци знаду замашај ријечи Гаутишових.

ДОПИСИ.

Марсиљ. — (Трговачки одношаји са Црној Гором.) — Има већ неколико мјесеци, да је једна француска трговачка кућа (F. Monteil et Cie) отпочела у Марсиљу у јужној Француској велику радњу са свакојаким црногорским производима. Та кућа узела је за задаћу, да упозна цијели трговачки свијет са црногорским рујем, црногорском бухарицом, црногорским уљем, маслинама, свиленим бубицама, кожама, вуном, сваковрсном стоком, вином, једном ријечи са свачим, што се у Црној Гори произијало и за трговину намијенило буде. Ту ће бити стовариште све црногорске робе, која је до сада скоро искључиво у рукама појединих Тријестинаца била и за коју се никад толика вриједност није добити могла, колико ће ју сада изградити ова француска кућа код појединих купаца. Осим тога возна је та кућа да за црногорске трговце допавља из Француске све њихове трговачке потребе уз много нижу цијену и саразмјерно бољу каквоћу него што је то до сад у Тријесту бивало. За њено пак посредовање око бољег продавања црногорских производа узимаће само 1% од продане робе, а у случају да би којем трговцу узтребао кадгод новаца, моћи ће вазда од те куће примити штогод на рачун од оне робе те је тој кући послао да му је прода, па да иста још не би ни продана била. До црногорских је трговаца дакле сада, да се том лијеном приликом користе и да сву своју за извоз одређену робу тој кући у Марсиљ шаљу, гдје ће им сигурно све распродано бити и то уз много бољу цијену, него што би је на којем другом мјесту нашли.

Како међу тим у цијелом свијету боља и савршенија роба даје пролази и скупије се плаћа, нужно је да и црногорски произвођачи пазе да од својих производа добију што бољу каквоћу, јер само тим начином стиче се име а и вијековима непромјенљива вриједност једне робе. То вриједи за све трговачке производе у опште, а особито примјећавају овђе у Француској црногорскоме уљу, да би уз савршену чистоћу и ванредну нажњу при прављењу уља лако могло постићи за 10 до 15% вишу цијену од оне, те се сада за то уље плаћа. Данас се црногорско уље, онако какво је сада, тешко продаје, а и оно те се купује плаћа се у Француској по 80 до 90 франака од 100 кила; зар није дакле наметније и корисније, да човек са мало више помње око уља ради, па да га сигурно прода и за најмање 100 франака добије?

Исто тако гријеше Црногорци, што све чаурице од свилених бу бица заједно мијешају те тијем много нижу цијену добивају, него кад би само боље и тврђе чаурице одвајали и за се продавали а све

мањкаве, мађаве, прогрижене и двоструке опет за се. За црногорске угушене чаурице плаћају Французи сада највише до 7 франака од кила, а да су онако одвојене као што смо горе поменули, сигурно би свако и 10 франака понудио.

Има неких производа који су од природе слабији те се не могу нити у доброту нити у цијени натјецати са истим производима осталијех земаља. Тако је н. пр. црногорски руј од природе нешто слабији од сицилијанског, који је скупљи од сваког другог. Ту човјечја рука не може ништа помоћи, ту не остаје дакле друго, већ просто задовољити се са мало нижом цијеном од оне те се за најбољи руј плаћа. Но другачије је то са производима, који могу од природе ослабити, ако се занемаре, те због тога одмах у нијени много изгубити; за такве производе је гријех, да их човјечја рука не усаврши, ако ипак може.

Најбоље ћемо то објаснити са црногорском бухарицом. О тој се зна, да се најскупље плаћа оно цивије те се бере док је још затворено, а најслабија је она врста, која се бере кад је са свијем развјетана. Дочим је н. пр. данашња цијена од затворене бухарице у Француској 200 франака од 100 кила, плаћа се за развјетану само 135, а за пола отворену до 175 франака.

Није ли ту човек крив, што неће да бере бухарицу у оно доба, кад су јој цијетови још затворени, већ пуштаје да му се добро расцвјета, па ју тек онда побира? А кад још сиомемено, да се у Француској а и у цијелом свијету квинтал црногорске бухарице вазда за 50 до 60 франака скупије плаћа од далматинске, онда је управо за чудо, да се тој трави у Црној Гори не посвећује више помње но што је то до сад бивало! Људи се боје да ће се бухарица по сад слабо продавати моћи; пошалиште ви само г. Монтеју у Марсиљ сву своју бухарицу, што је у Црној Гори има, на вам неће ни стручак од ње непродан остати и то све по оној цијени, коју смо пријед споменули.

Са ово неколико примјера предочили смо данас црногорским произвођачима опу корист, што ће им доносити њихови производи, ако буду ш њима поступали онако како то савршена свјетска трговина изискује. Ту корист неће онда наћи само у Француској, већ свуда гдјегад им се производи продавали буду. Данас се је пружила згодна прилика, да се ти производи у Француској у Марсиљу лијепо увучити могу; дужност је с тога сваког разумнијег Црногорца, да настоји око подизања народног благостања, те племените животне цијељи Његовог Височанства узвишеног Господара Црне Горе, који је и нама Французима са својих чешњих боравака у нашој средини као брижни отац свог народа врло добро познат и да поучи црногорске трговце о хвалевиједном предузећу г. Монтеја у Марсиљу.

У идућем ћемо допису говорити о оним трошковима, које ваља црногорски трговци да плате за увоз њихове робе у Француску.

I.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Балканска Царица.) Драма у три радње Николе I, књаза црногорског. Углаз био Дионисије Де Сарно-Сан Ђорђо. Издање удешено за пјевање и гласови. Edition C. Schmidt et C-o. Trieste — Bologna. — Цијена 6 фор. или 15 динара.

Од издавача Шмидла у Тријесту примили смо на поклон ово музичко дјело које је већ оглашено било. Издање је врло укусно. Насловну слику на корицама нацртао је умјетник Рендић и приказује нам вилу, како се изнад нашег приморја подиже. Такођер књига доноси слику књаза Николе, коме је композитор намијенио ово своје дјело.

Што се самога дјела тиче, ми смо били међу првијем, што смо прве комаде чули од самога композитора у Котору, Дионисија Де Сарно-Сан Ђорђо, онамошњег учитеља музике. Оцјене критике нијесмо могли изрећи. Али смо осјетили и разумјели смо, да је музичар окитио музиком у духу српском народном ријечи и стихове попијевака „Балканске Царице“, које су духом народнијем прожжане. Композитор је дакле знао пронаћи и удесити музику, каква се пристоји „Балканској Царици“.

Ни сада, наравно, ми неможемо изрећи оцјене о композицијима, што их садржи ова књига. Само стручњаци моћиће изрећи и треба да изреку праву критику. Али, као што смо ми судили по осјећају и по утисцима, сасли су већ и други. Музика се свијем донала и ово јачичко мишљење не може се одбацити. И ово важи, и оно на крају одлучује. Услед оцјена допављања и храбрења композитор се одлучио, да своје дјело доћера и да га на јавност пнесе. Ми се сад надамо, да ће се дјело проијети кроз српски свијет и да ће се ове композиције пјевати и свирати у српским кућама и српским друштвима, гдје се радо пјесма пјева и гдје чутва има за музику.

За своје дјело композитор је изабрао поједине комаде из „Балканске Царице“, који су му се за његов посао допавали и згодни су му били, али између њих нема свега. С тога се ова радња не може на позорници престављати. Ово није потпуна опера, пошто нема драматског јединства.

То и састављач спомиње у својој опасци. Он каже, да би требало многе комаде скратити, како би се ова радња престављала на позорници.

Па то још не би довољно било за престава. За оперу хоће се књижица, или „либрето“, како се називае талијанском и сад опћом техничком ријечи, наиме кратка и потпуна драматска радња. У „либрету“, имала би бити језгра садржине „Балканске Царице“. Та језгра већ постоји у овом дјелу, као што постоји већа језгра музике. Сад би само требало удесити радњу према захтјевима престава. Трбало би, да један књижевник удеси „либрет“ и да композитор по њему доћера и допуни своје композиције.

И томе се надамо. Надамо се, да ће се с временом на нашијем позорницама пјевати опера „Балканска Царица“. Основа је већ готова, а остало ће, као што ми држимо, вријеме донијети. („Срп. Глас“.)

(Југославенска академија знано-

сти и умјетности.) Разред философско-јурдички држао је дне 22 октомбра јавну сједницу, у којој је читана расправа академика дра. К. Војновића о П. раздобју (1358 до 1452) прве периоде (1272—1459) судбенога устројства републике дубровачке. Академик поставља своја истраживања о судбеном устроју републике дубровачке, те се бави другим раздобјем прве периоде од изгона млетачких кнезова године 1358 до год. 1459., кад се је цивилно и кажњено правосуђе преустројило, те одијеливши се од ексекutive, створило се у Дубровнику два посебна суда, консули за цивилне правде год. 1422 и консули за криминалне правде г. 1459. Ово раздобје саурада се са зеленом књигом (Liber Veridis), која обухваћа периоду од год. 1358 до 1460., те је главни извор радњи, којој је он рашпорио оквир нацртањем вањске инутарне дјелатности републике, да се главни предмет боље развјетли. Диели по том расправу овога раздобја у троје: I. Вањска политика Дубровника (1358 до 1360) II. Нутарни напредак III. Судбени успеси.

У првом дијелу истиче, како је република одправивши млетачке кнезове нашла заштиту вишеградским уговором уз увјете, који нијесу окривили њезину политичку и трговачку независност код угарско хрватских краљева, — а предвиђајући из далека навалу Турске у Еуропу, склопила само једну годину послације с Орханом II. у Бурси гласовити трговачки уговор Алтине, којим се осигура повластица и за будуће етечевине, које би Турчин учинио. Онај уговор бити ће заштита Дубровника и кад ће Османлија освојити славенске земље на Балкану. У исто вријеме она ипак потајно ради, како би сјединила Српску и Босну, да буду насиним турској поглави, а кад не успије, арондира свој териториј купивши од славенских краљева и вељможа Приморје (Terre nove) и Конавле, за дане погубиле осигурава си пријатеље и савеснике моћне на западу, Папе, Папуљ, Генуа, а пролази добро и са Млетцима, који доминирају Јадранским морем. Допавиши до угледа и до приличне моћи, промијењује свој наслов „објива“ у „републику.“ Кад је Турчин близу Цариграда, покуша још једанпут дијелити Херцеговину са Србијом и Босном а то посредовањем саме Турске, да обустави османлијску попану; али Турчин неће да знаде за основу, те једно за другим подјармљује: Грчку, Бугарску, Српску и Босну. Великим жртвама у новцу, те најопрезнијом политиком Дубровник, насловивши се на запад, утече сличном удеу. Склапа све то корисније уговоре с Италијом и са Шпанијом, те њезина морнарица плови од Мале Азије до Гибилтере и Атлантског океана а добива у руке с Геновом промет трговине к Индији.

У другом дијелу нацрта академик нутарни напредак републике, преустројство државних спорова, великог вијећа и сената, односије цркве и државе, образложивши разлоге, зашто би законом забрањено, да домаћи син буде надбискупом дубровачким. Истиче обичаје кршћанско, које су носили закони, заводи и обичаји и два знаменита плода тога духа, укинуће трговине с робовима год. 1416., за које се још наше столице бори, и једну од првих болница за изложену дјецу. Испитује даље разне гране управе града и државе, уређивање обрта вуне, којим се помоћу добар дин пучанства; јавне житнице, којим се одшкрбљива државна житом, уређивање цеке за набаву и ковање новца, унашање водовода, канализацију града, управљање финансија са рачунарским двором и с државном благајном, побољшање авоне. Описује даље здравствену управу, којом је република настојала стати на пут честоме похођењу куге и губе. Прелази на законе, којим се штитило бродарство и уређивало лучко редарство. Напокон биљежи најзначајније цивилне законе, који су за ову добу настали о ограничењу мираза, о тајним и пребрзим женидбама и о банкрути. Код појединих установа и завода

навађа разлоге и прилике, које су их про-
извели.

У трећем дијелу бави се судбеним
устројством, прво цивилним, уређењем год.
1422 под насловом консула за цивилне
правде, раздијељеним год. 1459 у два сената
за парнице, које се тичу покретних и не-
покретних ствари, те му прта организам.
С тим у савезу стоји преустројство при-
зивног суда у сенату од год. 1445, гдје се
услено и контрадикторно расправљање у
присутности одјетника и првих судија,
који су имали дужност бранити своју осуду,
развило како мало гдје и у модерно доба.
Прелази на устрој кажњеног суда год. 1459
под насловом консула за кажњене правде,
којему је сврха изрично истакнута, наиме
поправљање кривица, а темељ, на који се
оснивала осуда, слободно истраживање
истине и освједочење судчево. Истиче неке
важне законе материјалног кажњеног права
и увјете, под којим је могла бити ударена
казна смрти. Напоје, за што су иноземци из
ближних славенских земаља изнимали подна-
дали и у цивилним и у кажњеним стварима
судбености ректора и малог вијећа.

Прелази на полицијну судбености ректо-
ра, малог вијећа и других уредовника, те
навађа разлоге многостручне судбености
грађанске и кажњене, која је снадала у
обилежја социјалнога стања онога времена.

Доноси нове казнене законе издане
у ово доба и околности, које су их изазвале,
те како и на што бијаше упорављена вражда.
Спомиње дуготрајне размирице између Ду-
бровника и Котора, наставиле, јер Дубров-
чани нијесу могли код которских судова
доћи до правде, и обротно, начин којим се
се свршило, и успостављење посебног суда
у Дубровнику, који је имао пенитивити и
ријешити тужбе Дубровчана, прије него би
они били ошамућени на репресалие. Озна-
чује карактер и сврху, које су у оно ври-
јеме имале репресалие.

Вилежи промјене, које су настале код
уредовања и задатка приватних и државних
одјетника. Потпуно описује ладиске су-
дове у дубровачким околностима и на копну у
Стоњу, у новим земаљама и у Конавлинама, те
посебне судове у ново стеченом терито-
рију за све правде тичуће се непокретних
и навада, политичке узроке, којим се
имаду приписати.

Свршује описом консуларнога узорнога
реда установљенога у дубровачким насе-
љима на истоку. На крају реасумира свој
рад цртајући вањски и нутарни живот
Дубровника за ово стољеће, које удара
темељ даљем његовоме цвату. („Н. Н.“)

(Календари.) Примили смо Годишњак,
велики ерски народни илустровани кален-
дар (са библиотеком за цркви) за преступну
1892 годину, који улази у 43 годину, а
уређује га вриједни ерски књижевник
проф. Александар Сандић у Н. Саву.

Годишњак доноси лијеписих слика
ерскијех заслужнијех људи и из ерскијех
земаља, а такођер лијепо и корисне забаве
и поуке, а цијена му је само 50 новч. и
за то требало би да га поред „Орла“
свака ерска кућа има.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Ц е т и њ е, 15 новембра.

(У Скадар) је отпутовао ономадне
г. Ахмет-Фези-бег, опуномоћени мини-
стар турски на Цетињу, да се састане
са повијем гувернером арбанашкијем
Керим-пашом, који се вратио, како
смо извјештевали, са свог инспекционог
пута по својој покрајини уздуж наше
границе.

(Из Маринског института.) Јучер,
14 тек, прославио је у женском Ма-
ринском институту рођендан Њез.
Величанства Царице Марије Феодо-
ровне свечаном службом у институт-
ској канцели са „Тебе Бога хвалимо“
и многољестивијем. Присутни су били:
Њихове Свјетлости Њагињница Ксе-
нија и Њагињница Јелена Карађорђе-
вић, неколико придворнијех госпођа,
г. Вурцел, полковник Овејани и неко-
лико друге господе.

Послије богослужења примала је
честитања началница института гђица
Софија Петровна у великом салону,
одакле се прешло у велику школску
дворану, гдје су питомце отијевале уз
пратњу фортепјана „Воже Царја хра-
ни“ и „Убавиј нам Црној Гори“, па
„На матуници на Волги“ компоновану
од проф. Толнгерера по руском народ-
ном напјеву, и ерско коло: а пратио
их је сам г. Толнгер.

У вечер је била у заводу забава
питомца са пјевањем и играњем.

(Свадба.) Прошле недеље оженио
се г. Лабуд Врбина, син Војв. Маша,
са кћерком г. генерала Миликовића.

гђицом Данином. — Тијем поводом Њ.
Височанство Њаз Никола и Њ. Свјет.
Њаз Напљедник Данило одили су
честитати породици Миликовића. —
Његова Свјетлост Њаз Мирко кумо-
нао је младенцима. — Како г. генерал
Миликовић тако г. војвода Машо Врби-
ца позвали су на свадбу господу дипло-
матског кора, и нашу господу. — Објед
је био у кући г. Војводе Маша, који
је позатијем својим гостопримством
дочекао и весело држао своје госте.

(Из Колашња) смо добили овај
брзојав у промили понедељник: „На
освештање цркве, које је најсвечаније
извршио јучер Митрополит Митрофан
са многобројнијем свештенством, било
је много народа и из другијех нахија
пограђанијех. Веселе и одушевљење
народа неопишано. Опширно поштом.“

РАЗЛИЧИТО.

(Још о Ђурђу Скендербегу.) Неима-
јући још при руци књигу г. Пизана, по којој
је „Ерски глас“ приказао, па и ми напи-
ма читаоцима саопштили, како је г. Пизани
доказао да је Ђурђе био Србин, — мислимо
да је праведно уз ономадни наш приказ
да додамо и ово:

Године 1882. и 1883 у „Ратнику“
је излазио „речник географско историјски“
и у њему смо читали ово:

„Кастриотић Ђурђе Скендербег, једи-
ни Србин, који срећан бијаше, да му
ратна слава стегне свјетскога гласа, ну
кога ми, незнајући своје историје, до јуче
не смједошмо Србином звати, док вриједи
Њемац, професор Хоф ту скоро не пропа-
ђе и Европи не изнесе један нов докуменат
за историју Арбанских крајева, — писан
1510. у коме изреком стоји написан: —

Perche in Albania era entrato Skander-
beg como valente e per natura Serviano —
чиме је доказано и нагађање Фалмерајерова
(1837), да је Кастриотић Србин, што му
европски историци до сада спорише.“

У биљежци тој споменути писци
Макушев, Иријач, само су на основу тога
Хофова пронађеног рукописа, доказивали
Српство Скендербегово, јер ту није могло
помоћи премислање, како је чинио Фалме-
рајер, него је требало имати „црно на
бијело“. Овај Хофов пронађајак — једини
кадар, да то докаже, саопштио је још Хан
1867, у књизи „Путовање у поречини Дрпна
и Вардара“ (која је била узгред речено и
на ерски преведена и печатана) а Хоф
тек 1873 у дјелу свом „Chroniques greco-
romanes“, ну тада се видјело, да то, што
је Хоф нашао и пazio, није ништа ново,
већ само заборављено.

Писцу ових редака, крајем године
1883, дошла је до руке врло рјетка, у
Србији једина књига „Historia universale
racolta da Francesco Sanyovino“ која је
печатана у Венецији 1573. (дакле управ
300 година прије Хофових кроника) и у
тој историји налази се исти онај докуме-
нат, и ако овдје онде другаче (или и
веровније) него у Хофовом (свакојако
доцнијем) рукопису.

Оно што, које је из Хофових кроника
у поменути речник узето, гласи у овом
Сансовиновом издању овако:

Perche — era entrato Skanderbeg
huomo valoroso della persona, il quale
essendo per natione Serviano. —

Ово тврђење савременог писца и
члана породице, која је лично са Ђурђем
било у додицају (писец је један Кантаку-
зин), тек је прави и необорни доказ, да је
Ђурђе Србин. Занимљак, да је дјед Ђурђев
Констатин био Dominus Serviae, међутим
не би могао ништа да докаже, по што је
и какав Fredericus могао бити Dominus
Serviae, муђутим (узгред буди споменуто)
на једном мјесту (у истом овом важном
документу) вели се, да се дјед Ђурђев
звао Павле а не Констатин: ну — о овоме
сада није ријеч, него о Ђурђу, а овај је
био natione Serviano дакле ист Србин, па
и ако Dominus Albaniae, ну која и овдје
представља ерску земљу онако што, као
што се Црнојевић тада писао Dominus
Zetiae, дакле називом географским, јер се
у првом реду тиче земље (извјестне, а не
народа цијелог).

Науци дакле европској познато је
било давно, од кога је племена био просла-
вљени Ђурђе, коме су по смрти толики
европски писци, и мушки и женски, своје
перо посветили били, славећи и њега и
његова недохмљива дјела. Што је пак кашње
то заборављено, па узето да је био Арба-
насин, крив је био Барлеџије, који га је
назвао Албанезом, а који назив потоњи
читаоци нијесу разумјели по географијски
(онако као Црногорац, Висапац, Шумади-
нац и т. д.) како је п Барлеџије по свој
прилици мислио, него су узели назив Алба-
нез за Арбанасин. —

Ну како му драго било, довољно је и
јасно је да је, у Србији бар од године 1874.

или 1875. (кад је превод Хановог путовања
на ерском језику изишао) или поново од
године 1883, (кад је у поменутом речнику
објављено) познато, да је Ђурђе Кастриотић
био Србин, и ова нова књига од Пизана,
добро нам је дошла, али за оне је мање
интересна, који су и до сада знали, шта је
и на ерском језику о Скендербегу писано...
(„Срп. Застава.“)

(Обилићево.) Приликом отварања
окојне изложбе у Крушевцу, о којој
смо нешто донијели у нашем листу,
свечано је отворена туп велика зграда
за барутану под пменом „Обилићево“,
о којој нише „Одјек“:

У доља, на ријеци Расини, један
простор од 60 хектара, у чудном распореду
украсиле су дивне грађевине. У дужини
1080 метара протеже се више од 20 зграда
— радионица барута све једна за другом
и свака једнака, а по боковима неколико
већих, тако исто дивних. Поред радионица
дивно уређени јаз, којим иде вода, кијуга
се и даје овим грађевинама, око којих је
шума и зелен са свију страна, особити
сјај. На први поглед види се и нешто ли-
јено и колосално....

Радови на Обилићеву почети су 31.
маја 1890., а довршени су тако, да је
15. септембра 1891. све било готово. Гра-
ђевинским дијелом управљао је инжењер
Мутаџић, а сва техничка стравца, управо
сама фабрика, повјерена је пашем инже-
њеру — технику, г. Тони Селесковићу.
За оно, одиста кратко вријеме подијуге
су 32 зграде, од којих су 24 једино за
радионице, а осам за станове особља фаб-
ричког. Изузев само неколико дјелова раз-
новрсних механизма и техничких направа,
који се нијесу могли израдити због своје
величине у крагујевачкој фабрици, све је
остало у кој израђено по плановима г.
Селесковића. Како је све то израђено, а
колико је по своме замашају и савршенству,
ми смо чули оцијене стручних људи. Они
тврде, да је Обилићево — једна ријетка
модерна фабрика барута, којих има још
свега двије у Јевропи, па она трећа...
Уређења јазја и тумби за експлоатацију
водене снаге, прелазећи преко многоброј-
них направа за свакојаке радове, који су
потребни при модерном прављењу барута,
до саме угљенаре, у којој се сагорјева
дрво за барут, све је то створено и начи-
њено тако, да се у свему огледа рука
дубокога знања. При прегледу ових ради-
оница само се имогло чути: изврсно, дивно!
међу онима, који су стручни да цијене.
Писцу ових редака, један од старих гене-
рала, говорећи о Обилићеву рече: „Ба-
рутана је украс Србије, нешто ријетко и
у свијету, а у творцу њеном, г. Селеско-
вићу, Србима има човјека, који се не може
преплатити...“

Мислим, да ни после овога није од
потребе говорити од колике је вриједности
Обилићево и како је оно. Са грудима пу-
ним радости отишли су сви, који су га
видјели...

Обилићево је стало око 800.000 дина-
ра, — суму, за онако колосалну грађевину,
врло малу, која би при другом начину по-
дизања фабрике била, сигурно, више по
два пут већа.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛ. ЦРНОГОРЦА“.

БЕЧ, 10 новембра. — „Кс. Н. Но-
вине“ јављају да ће Гирс у Берлину
на повратку из Париза. Капиви је
примио позив на дине што ће Шува-
лов дати у погаст Гирсу.

ПЕТРОГРАД, 10 новембра. — Пу-
блицирана је забрана јавнога шенице.

МАДРИД, 10 новембра. — Ка-
бинет је одлучио да даде оставку. Ка-
пова ће саставити нов кабинет.

ПАРИЗ, 10 новембра. — Рибо
и Фресине посјетили су Гирса. Три
министра остали су заједно уру и по.
На дине, што је Рибо дао у погаст
Гирсу, били су Фресине и Моренхајм.

АТИНА, 10 новембра. — При-
сијела је краљевска породица.

МАДРИД, 11 новембра. — Ка-
бинет овако реконструјира: Елдујен
унутрашњост, Ривас грађевине, Робле-
до колонија. Остали су министри за-
држали своје листине. (Врло добро, али
бисмо ради знати, за што нас поштовани
„Кор. Биро“ није извјестио у реконструј-
цији букаринтеког кабинета, што нас и њега
много више интересира! У. Г. Ц.)

ПЕТРОГРАД, 12 новембра. —
Нелидов је присио из Цариграда у
Ливадију.

ЈАЛТА, 12 новембра. — Специ-
јално турско посланство, да поздрав
Цара, присијело је данас.

РИОЖАНЕПРО, 12 новембра. —

Букнула је револуција противу владе
Фонсеке, који је предао власт гене-
ралу Флорјану.

ПЕТРОГРАД, 13 новембра. —
Цар је ставио на расположење цен-
тралном одбору за потпомагање губер-
нија, пострадалијех од неродине, пе-
десет милиона рубаља од царског
апанажа

АТИНА, 13 новембра. — Листо-
ви јављају са Крете да су пзнава ам-
нестирани 24 ускока.

ЦАРИГРАД, 13 новембра. — Ви-
јест да је велики везир поднио Сул-
тану пројект о привилегијама Крете
добива основа.

БЕРЛИН, 13 новембра. — Цар
је примио Гирса. Посјета је трајала
20 минута. На ручак, што је Капиви
понудио Гирсу биће и Шувалов.

БЕРЛИН, 14 новембра. — Капви-
ви је посјетио Гирса и дуго остао код
њега. Гирс је за тијем примио посјету
државног секретара Маршала. На дине
у погаст Гирсу између осталих били
су Капиви, Миквел, Маршал.

РИМ, 14 новембра. — Засједанье
Парламената је отворено.

ЈАЛТА, 14 новембра. — Цар је
примио турско посланство у аудијенцу
опроштајну. Посланство се повраћа.

БЕЧ, 15 новембра. — Угарска
делегација примила је извањски буџет
и гласовала повјерење Калнокијевој
политици.

БЕРЛИН, 15 новембра. Гирс је
креноу синоћ пут Петрограда.

ПЕТРОГРАД, 15 новембра. —
Одбор за потпомагање губернија, које
су пострадале од неродине, попунио се
под пресједништвом Великог Њаза
Напљедника.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Овапшњој основној школи покљонио
је г. Марко Иванишевић 20 комада „Спјев
својем Господару“ од Радоја Црно-
гораца, да се раздаду ђацима, у име
чега нека је реченом даро-давцу хвала.

Цетиње, 15 новембра 1891.

Управа
основних школа Цетињских.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Г. Перо С. Греговић са Кастиија при-
ликом свога бављења овдје, посјетио је и
нашу читаоницу, и даровао је Флорина 5
као прилог потпомагања ове наше просвјет-
не установе; на чему г. С. Греговићу
потписано друштво изјављује најсрадачнију
благодарност.

Вир-Пазар, 15 новембра 1891.

Управа читаонице.

О Г Л А С И.

PARIS

GRANDS MAGASINS DU

Printemps

NOUVEAUTÉS

Envoi gratis et franco

du catalogue général illustré, renfermant
toutes les modes nouvelles pour la SAISON
d'HIVER, sur demande adressée à
MM. JULES JALUZOT & Cie
PARIS

Sont également envoyés franco, les échantillons
de tous les tissus composant nos immenses assorti-
ments, mais non spécifier les genres et prix.
Tous les renseignements nécessaires à la bonne
exécution des commandes, ainsi que les conditions
d'expédition, sont indiqués dans le Catalogue.
Envoi franco de port jusqu'à destination de
toute commande de 50 francs payée par avance,
pouvant être expédiée en colis postal.

П Е Ч А Т И

од каучука и метала могу се наручити; а печати
поручени наводе се готови код потписаног.
Цетиње, 1891. Драгутин Биљан.